

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedüs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus-havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútca, 7. sz. a.) küldendők.

Az ismétlő iskolákról.

Várad Károly tanfelügyelő felolvasása.*)

Tisztelt köri gyűlés!

Sok új dologgal vannak úgy az emberek, hogy sejtik, hiszik, sőt érzik is róluk, hogy javukra válnának, s még sem akarnak megbarátkozni velük.

Fájdalom! ezek sorába tartoznak nálunk az ismétlő iskolák is, melyek — az 1868-ki népoktatási törvény rendeletei, s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr többszörös sürgetései mellett is — még maig sem tudnak hazánkban eléggé meghonosodni s elég életerős gyökeret verni.

Hiszen, a mint a miniszter urnak a közoktatás állapotáról az országgyűlés elé terjesztett legutóbbi (IX.) jelentése mutatja, még az 1878—79-ki tanév 607,306 ismétlő iskolakötelese közül is mindössze csak 336,475, tehát csak 55% járt ismétlő iskolába. (L. az idézett Jelentés 181- és 274-ik lapjait!) S ezzel szemben aránylag csak kevés megnyugvást nyújthat az, hogy hazánk összes tankötelesei közül felső nép- vagy polgári iskolába is járt a mondott tanévben 11,457, magán intézetekbe 19,840 és középtanodába 19,524; mert ezeknek egy tekintélyes része már nem az ismétlő, hanem a mindennapi tankötelesek számából került ki.

Megnyugvásunk még inkább csökken, ha — a mi minket még közelebről érdekel — pusztán csak megyénk állapotjára vetjük figyelő tekintetünket. Mert, habár a legutóbb lefolyt 1879/80-ki tanévben a kolozs megyei tankerület egész területén, — tehát beleértve Kolozsvár sz. kir. városát is — összesen csak 7877 ismétlő iskolakötelese volt: közülök mégis mindössze csak 4392, tehát csak 54%, látogatott ismétlő iskolát; s így az ismétlő iskolalátogatók arányszáma, az egész ország átlagos viszonyához képest is, nálunk egy teljes %-al kedvezőtlenebb.

*) E becses felolvasásnak a vitatételre vonatkozó részét szeptemberben közöljük.

Természetesen még kedvezőtlenebbé válnék e viszony, ha egyúttal azt is tekintetbe vennők, hogy megyénknek 309 tisztán elemi iskolája közül hány mellett volt az ismétlő iskoláknak a törvényben 3 évesre rendelt tanfolyama teljesen leszállítva; vagy a hol csak 1—2 éves tanfolyam volt is, hányban folyhatott egészen pontosan és rendszeresen a tanítás?!

De mivel ezekre vonatkozólag még eddig magam sem juthattam teljesen megbízható adatokhoz, hallgatók róluk. Különben is jól tudom, hogy csaknem mindnyájoknak bő számmal lehetnek e téren is szomorú tapasztalataik.

E szomorú tapasztalatok némi melegséggel elismerem, miszerint az általam nem régiben feldolgozott statisztikai adatok végeredménye szerint igaz ugyan, hogy a megnevezett legutóbbi tanévben megyénk összes tankötelesei közül, kiknek száma 24,152-öt tett, felső nép- vagy polgári iskolába is járt 93, magán intézetekbe 120, középtanodába 186, kiknek egy része bizonyosan ismétlő iskolakötelese volt; sőt nem titkolhatom el azt sem, habár ez ránk nézve inkább hátrányos, mint előnyös, de valószínű, sőt bizonyos, hogy a megyénk területéről elemi iskolába járt 13,135 tanköteleseknek egy pár perczentje szintén az ismétlő iskolakötelesek közé tartozott: minazonáltal őszintén meg kell vallanunk, hogy mi bizony az ismétlő iskoláztatás terén még mindig csak a kezdet nehézségeivel küzdünk, s e nagyszabású intézmény valódi sikereül vajmi kevés eredményt tudtunk felmutatni.

Már csak ezekért is, nemcsak általában az egész országot, hanem különösen megyénket illetőleg is, nagyon időszerű és kiváló fontosságú volt a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak a múlt 1880 ik évi augusztus 9-ről 1046, elnöki szám alatt kibocsátott az a körrendelete, a melynek 2-ik pontjával újabban is erélyesen utasítottak a tanfelügyelők, hogy „a hol még nincs, ismerjék elengedhetetlen kötelességöknek az ismétlő iskola feiállítására buzdítani, s ha kell ró is

szoritani az iskolafenntartó községeket, (hitközségeket s testületeket) és az eképp felállított ismétlő iskolába a gyermekek feljáratását éppen azon szigorral ellenőrizni, mint a rendes mindennapi iskolába.“

Ámde, valamint sok egyéb jóra, úgy erre is mind sürgethet a miniszter s az ő többszörös sürgetései következtében egyre küldhetik szét az újabb és újabb rendeleteket a tanfelügyelők és más iskolai hatóságok: mégis édes-kevés eredményök lesz mindezeknek mindaddig, míg — értelmes felvilágosításokkal s meggyőző rábeszélésekkel — maga a nép nem nyeretik meg az új intézménynek; s különösen a míg magok a tanítók nem lesznek az eszme terjesztésének s megvalósításának igazán lelkes apostolai, és sem akadályoktól, sem áldozatoktól vissza nem rettenő, igaz munkásai, hű bajnokai.

És éppen, mert arról voltam s vagyok meggyőződve, hogy tankerületem területén a kolozsmegyei tanítótestület, s legközelebről annak is épen a jelen közös, köri gyűlése tehet erre legtöbbet: a t. rendező bizottság szíves megkeresésére, sok hivatalos elfoglaltságom közepette is, ezért ragadtam meg készséggel és örömmel ez alkalmat, hogy az ismétlő iskolák teljesebb felkarolására és a mi viszonyainknak minél inkább megfelelő' czélszerű berendezésére — nem hivatalosan; hanem, mint egykori pályatárs és nemes törekvősü egyesületüknek ez idő szerint is egyik rendes tagja, az őszinte barátság bizalmas hangján, s így annál jogosultabb reménykedéssel — hívassam fel becses figyelmüket, s kérhessem ki készséges és együttes támogatásukat.

Az, hogy ha egyszerű és őszinte jóakarattól fakadó szavaimmal, s a megvitatásukra váró tételek előterjesztésével, nemesak a t. tanító urak őszinte támogatását nyerhetem meg; hanem e derék város és tekintélyes vidék előretörekvő népének értelmes és tiszteltreméltó vezetőiben, s különösen a községi előljáróságok meg a lelkeszi kar hivatott tagjaiban, csak valamicskével is több érdeklődést s nagyobb rokonszenvet kelthetek az eddigénél, az üdvös intézmény iránt: ez — az én készséges vállalkozásomat s csekély fáradságomat a leggazdagabban jutalmazza meg.

Kérem, engedjék ezt annyival inkább reménylenem és reméllenünk, mivel mi a kolozsmegyei tanítótestület központi tagjai — mindig azt hallottuk, azt tapasztaltuk, s most is azzal az erős hittal jöttünk ide, e szép vidékre s áldott földre, hogy itt a nép felvilágosítására s igaz javára elvetett jó mag mindig biztosan termő talajra hull.

S ezzel, mint efféle magvető, be is állok barázdámba, még csak arra kérve az illetőket: kövessenek, mint szemes gazdák kísérő figyelmökkel, hogy ha — előttem egész a beláthatatlanságig elterülő nagy mezőn sokfelé vigyázva, de miudenre már csak azért sem ügyelhetve — a helyes irányt el találnám téveszteni, jó akaratú intésökkel terelhesselek vissza az igaz nyomdokokra; vagy ha akaratlanul is nem jó magot szórnék:

a jobb meggyőződésnek s valódi igazságnak előttem is legkedvesebb tiszta buzájához juttathassanak.

* * *

Jó ideje már annak, mióta — kivált a műveltebb nyugati országokban — belátták a tanügygyel foglalkozók s az ezen ügy sikerei iránt kiválóbban érdeklődők, hogy az ismeret, a melyet a 4-6 éves tanítási idő alatt szerezhhetnek maguknak az elemi népiskolák növendékei, nem elégséges, s nem is elég maradandó hatású a gyakorlati életre. És ez a belátás, méginkább az a szükségérzet hozta létre előbb az úgynevezett vasárnapi-, s később a náluknál jóval többet érő, mert több és alaposabb oktatást adható ismétlő iskolákat.

Az első vasárnapi iskolák a 17-ik száz végén s a 18-iknak derekán Németországban keletkeztek. Különösen a mai Württemberg királyság büszke arra, hogy már 1695 óta állanak fenn benne ily iskolák. S talán nem ok nélkül büszke; mert valószínűen ez lehetett az első jó kezdet arra, hogy idővel — különösen az iparos ifjuság oktatására — oly igazán gyakorlatias és szép sikerrel működő ismétlő és tovább képző iskolái jöjjenek létre, a melyekkel még ma is méltán dicsekedhetik. Badenben 1754-ben, Poroszországban 1763-ban és Bajorországban 1808-ban nyitattak meg az első vasárnapi iskolák. (L. Karl. Schmidt. dr. Wichard Lange: Geschichte der Pädagogik. 4-er Band. Cüthen 1867. 167-ik lap.)

Anszttriában, s innen kisugározva itt-ott hazánkban is Mária Teresia királyné és II. József császár uralkodása idejében, leginkább a Felbiger J. tervezte tartományi minta- vagy gyakorló-iskolák (Normalschule) és a nagyobb városok főiskolái láttattak el a vasárnapi oktatás intézményével, melynek szűkös áldásaiban is azonban legtöbbszörre mind csak iparos tanulók részesültek.

Köztudatú, hogy Angliában az alsóbb néposztályok gyermekeinek nevelése, egész a jelen száz kezdetéig, nagyon el volt hanyagolva. Ezért az 1785-től kezdve mind nagyobb számmal megnyitott vasárnapi iskolák itt váltak a legfontosabb és legáldásosabb intézményekké, mert ezek veték meg az angol népoktatás tulajdonképeni alapját; és mert, épen nem régi az az adat, a mely szerint Anglia és Wales gyermekeinek több mint fele része, még a legutóbbi időkben is, csak vasárnapi iskolát látogathatott. (L. Schmidt Lange i. m. 717- és 718-ik lapjait.)

Mondanom is felesleges. hogy ennyiben is csak azért tevék említést a vasárnapi iskolákról, mert ezek voltak az első kísérletek arra, hogy még a szorosabb értelemben vett népoktatás se szoritkozzék kizárólag csak az elemi iskolába járó tanulókra. De, mivel jó rendén tapasztalatból tudjuk már mindnyájan, hogy e vélt hézagpótlóval mily kevésre mehetünk, mi legalább bizonyára vissza nem térünk már hozzá; a mit annyival kevésbé is tehetnénk, mert most — bizonyos pontig — már a törvény is eltilt tőle.

„Elég baj!“ — gondolja és mondja erre népünknek az a része, a mely teljességgel nem tud megbarátkozni azzal, hogy miért kell még a 12 éves kort meghaladott gyermekeit is néha-néha feljártatnia az iskolába, már t. i. az ismétlő iskolába.

Leginkább a mi kötelességünk lévén, megmagyarázni a dolgot; próbáljuk meg s adjunk néhány rövid és könnyen megérthető szóban — a lehetőleg megnyugtató feleletet, a nagy sohajtások és sűrű panaszok közt mindegyre fel-felhangzó „miért?“-re.

Kell tehát :

1-ször is azért, mert egy 5-től 12 éves gyermeknek aránylag csak édes-keveset lehet tanítani, keveset még azokból az ismeretekből is, a melyekre később bizonyosan szüksége lesz.

2-or kell azért, mert egy ily korban levő gyermek nagyon hamar és könnyen felejt, kivált, ha az iskolában tanultakat s az ott szerzett ügyességeket többé nem ismételtetheti, nem gyakorolhatja.

S 3-or és végre kell azért, mert a törvény így rendel; a törvénynek engedelmeskedni pedig kötelesség.

És ha ez hidegen hagyja a panaszkodót, beáll az a kötelességünk, hogy az életintésével s szavaival szóljunk az ő eszéhez, szívéhez.

Hogy, hogyan? — miért mondanám ezt én azoknak, kiknek folytonosan a nép közt s a néppel kell élniök, s a kiknek csaknem minden nap bő alkalmat nyújt arra, hogy kitapogathassák, kiismerhessék az ő baját, szenvedését, vágyát, örömét, reménykedését a végre, hogy mindezt — sőt még bünei büntetését is — előrehaladása s jobb létre törekvése ösztönzőiül használhassák fel.

Talán ha mondanám is, rosszul mondanám belé sem vágok hát!

Hanem szólok inkább arról, hogy miért tartom én reánk nézve — azaz a tanítókra és iskolai előljárásiágokra nézve is — igen-igen szükségeseknek s kiváló fontosságúknak az ismétlő iskolákat?

Minenekelőtt azért, mert munkánk és fáradozásaink legszebb és legjobb gyümölcsett, ha nem is az ismétlő iskola termi, de bizonyára az érleli meg az élet számára. Az ismétlő iskoláztatást megelőző nevelés és oktatás is dúsan fakaszthat és fakaszt is sok örömet adó, s még több reménykedésre jogosító szép és kedves virágokat, az ismeretek és lélek-épülés fáján; de az az élet szele azok legnagyobb részét azelőtt rázza le, vagy a mostoha sors fagya az előtt dermedti meg, mielőtt valóban izletes gyümöleseké válhatnának.

Képesbeszéd nélkül szólva: csak is az ismétlő iskola közreműködésével és segítségével szilárdíthatjuk meg a nép gyermekei legnagyobb többségében az életre nyomosabban kiható ismereteket és ügyességeket s a mig ennél is sokkal, de sokkal fontosabb — csak is az ismétlősek lelkében kelthetjük igazán életre s ápolhatjuk és fejleszthetjük jelentősebb sikerrel azokat a

gondolatokat, eszméket és érzületeket, a melyeknek egészséges továbbfejlődése és a legszebb összhangzatu megkristályosodása alkotja meg majdan a kifejlett ember fődíszét — a jellemet.

A gyenge vesszőt, jobbra-balra s fel és le hajlítani könnyű; de egészséges fejlődés valódi igényeinek ellesésével és kielégítésével — s így egészen természet-szerűen — gondolni és ápolni úgy az izmosodó hajtást és felsudarodó ágat, hogy okvetetlenül egyenesre nőjjen s égfelé emelkedjék: ez az, a min leginkább meglátszik a gondos kertész esze és keze munkája!

S mire int ez, ha nem arra, hogy: ne csak a gyermeket igyekezzünk ápolni és fejleszteni; hanem szemünk, eszünk és lelkünk éberségével s tanácsával öröködjünk a serdülő kor ifja mellett is, mert amabból is csak ily gondosan őrzött, tanácsolt és vezetett átmenet útján lehet — igazán férfi: vagy nő olyan, mely valóban boldogíthatja férjét és házát.

De azt mondhatják erre némelyek: néhány órai oktatásával s fegyvelmezésével vajmi keveset tehet minderre az ismétlő iskola; helyesebb tehát kizárólag azokra hagyni e munkát, a kiket első sorban illet és terhel a bekövetkezendő eredményért a felelősség — t. i. magokra a szülékre.

Igen bizony, ha a szülék — magukra hagyatva — jól elvégezhetnék! De éppen az a baj, hogy hazánkban a szülék legnagyobb része sem áll azon az értelmi és erkölcsi színvonalon, a melyen ily elhivatásu felvilágosítónak s mentornak okvetetlenül állania kell, mert különben teljességgel nem működhetik sikerrel. S ezért nem hagyhatja az iskola a szülői házat éppen akkor magára, a mikor az ő irányadására s tanácsadására a legtöbb szüksége volna.

Bizonyos, hogy a szagztatott munkájú, már csak ennél fogva is korlátolt hatású ismétlő iskola sem mutathat fel e tekintetben valami bámulatos eredményt; de mégis sokat tehet már csak az által is, ha időről-időre éreztetheti a serdülőkkel, hogy még erkölcsi életüket is figyelemmel kíséri és számon kéri.

Erre pedig egy jó lelkiismeretes tanító, a ki komoly elhatározással és szent elhivatással lépett pályájára, csak szakíthat magának időt, s még nagy utánjárás nélkül is, találhat bővön elég alkalmat. Természetesen annál könnyebben s annál többet, minél kevésbé lazítja és szakítja meg a szülőkkel való érintkezést, összeköttetést azután is, miután növendékei a szoros értelemben vett elemi iskolát már bevégezték is.

Kivált napjainkban sokat és jogosan hangsúlyozzák azt is, hogy az iskolának az életre kell előkészítenie lennie.

Nagy és sokoldalú követelés! De éppen azért bizonyos, hogy az elemi iskola, csak magára, sokkal kevésbé tehet ennek is csak részben is eleget, mintha az ő munkáját még az ismétlő iskola munkája és hatása is megtetőzi, s mintegy megkoronázza.

Megkoronázhatja pedig különösen azzal, hogy ha az anyagi, szellemi és erkölcsi gyarapodásra és önállóságra serkentő ösztönt, az egymásután meg-megújuló nemzedékek ifju sarjaiban, éppen az ő életviszonyaikból merített, vagy azokra minden erőltetés nélkül rájátszó példázatokkal, nemcsak ébren tartja és fokozza; hanem rendre mind több-több alkalmat nyújt nekik vagy ragadtat meg velük arra is, hogy önállóságukat mind jobban és szabadabban érvényesíthessék, s így hova-tovább mindinkább urai lehessenek helyzetöknek s mesterei saját szerencsájüknék.

Ha eddig inkább csak ajánlgattuk és prédikáltuk a munkát, a takarékossgot, józan életet, felebaráti szeretetet; megbecsülését s tisztelését a más jogainak s vagyonának, a köteles engedelmisséget a felsőbbség és a köztörvények iránt; a vad indulatok és szenvedélyek fékezését, a csendes tiszta örömök szelid élvezését s a muló rossznak békén tűrő elviselését, szóval az igaz emberiséget, tiszta erkölcsiséget és buzgó vallásosságot: az ismétlő iskolában már, s az általa az életre kihatólag is, mind több-több önként kínálkozó s természetes alkalmat nyerünk is, hogy mindig szigorúabban kérhessük s tarthassuk számon, mert már mind több érettséggel s így mind nagyobb felelősséggel végzett tettekből bírálhatjuk meg: mit követtek s mit tartottak meg ajánlatainkból s prédikációinkból a növendékek?

Ezekért s más hasonló nagy érdekekért terjesztette ki a mivelt német nép a rendes elemi iskoláztatást egész a 14 éves kor befejezéseig; s ezért szervezett még az így kibővített elemi iskolák mellé is oly ismétlő és tovább képző tanfolyamokat, melyekben a felsőbb oktatásban nem részesedhető serdülő ifjuság egész 16 éves kora betöltéséig, élvezheti az iskolai oktatás és nevelés áldásait. Sőt a kis, gothai hercegség az 1872. június 3-án kiadott törvényével egész odáig ment el, hogy egész a 18-ik életéig terjesztette ki a tankötelezettséget (L. Eduard Back: „Der Volksschul-Unterricht. 2-te Auflage Breslau 1879.“ cz. műve 522-ik lapját!)

S bizony a hatalmas Németország mellett a nagy, s az időről-időre mind nagyobbra törő Franciaország sem akar elmaradni! Eléggé bizonyítja ezt az, hogy habár a francia nép, éppen a közelmúltban szenvedett nagy veszteségei és leveretése után, hozott a maga regeneratiojának eszközeire és munkáira, s ezek közt a soká mostoha állapotban tartott elemi népoktatás jobb és teljesebb szervezésére is — oly áldozatokat, milyeneket egy teljesen levertnek s megtörtnek tartott nemzet részéről, még vérmes reményekkel sem várhatott senki sem: mégis már e folyó év janárja 15-ről az elemi népoktatás felsőbb ágai rendezésére is oly rendeletet adott ki, mely nem csak egyszerüen intézkedik arról, hogy az elemi népiskolák mellé, s illetőleg azok betetőzésé-1, 2, vagy 3 éves kiegészítő tanfolyamok (cours com-

plémentaire) t illetőleg felső népiskolák (écoles primaires supérieures) állíthassanak; hanem azok felállítására s fenntartására — az érdekelt községek és városok részéről teljesítendő, bizonyos feltételek alatt — egyszerüen tekintélyes állami segílyt is biztosít, a köztársaság kormánya részéről. (L. Manuel Général de l'instruction primaire január 22-iki 4-ik számát.)

Pedig Franciaországban, kivált a nagy nemzeti katasztróphára csahamar bekövetkezett fellélekzés és feléledés ideje óta — sokféle szétágazó s a társadalomnak csaknem minden rétegét magába ölelő, hatalmas és tevékeny egyesületek és társulatok fáradoznak a legsebbe sikerrel, s áldoznak bámulatraméltó bőkezűséggel általában a népnevelés terjesztéséért és emeléséért, különösen pedig azért is, hogy a még mindig sok akadályllyal küzdő s több tekintetben kezdetleges elemi népoktatás legérezhetőbb hiányai, czélszerű berendezésü estéli és vasárnapi, ismétlő és továbbképző iskolákkal s nyilvános felolvasásokkal pótolhassanak.

És: hogy állunk mi ezekhez képest?!

Ugy, hogy még szoros értelemben vett elemi iskoláink legnagyobb részében is alig van több 1—2 csoportnál, vagy korosztálynál; hogy a törvényben megszabott tantárgyaknak átlag véve bizonyosan jóval nagyobb száma nem tanítatik a legtöbb iskolában, mint a mennyi tanítatik; hogy még csak kisebb vidékenként is százakra, sőt ezerekre megy azoknak a szerencsétlen ifjaknak a száma, a kik a tanköteles kort már meghaladták, de még csak olvasni és írni sem tanulhattak meg.

Iskoláink nagy része még ma is szomorú és egészségtelen viskó, s közülök igen sokban még csak nyomára sem akadhatunk a törvényben megszabott berendezési és felszerelési kellékek legtöbbszörének. A felekezeti tanítók egy része még ma is gyengébben van dotálva, mint egy derekabb béresgazda; de némelyiknek aztán munkája sem igen ér többet, vagy még annyit sem. Majd minden mezőségi és havasalji községben ott hever a sok kert bekerítetlen és műveletlenül; de azért ha az iskola kér és eseng, még csak egy kis faiskola számára sem akad hely benne. Sok helyt — többszörös rendelkezés és sürgetés után is — még október és november derekán is alig tudják beállítani az iskolát; de azért már márczius, vagy április kinyíltával minden vizsgálatétel nélkül szépen bevégzik a tanítást, hiszen úgy sem folyt korábban sem valami pontosan és rendezesen!

De nem folytatom tovább, a többnyire közvetlen tapasztalatomból merített, s így annyival kinosabb emlékü, szomorú adatok felsorolását; hanem csak annyit mondok — s hiszem együtt mondják ezt önök is velem — hogy nekünk ezen változtatnunk kell! Változtatnunk ösztökéléssel, rábeszéléssel, gúnnyal, megszegyenítéssel, parancsossal, hatalomszóval, verejtékkel és áldozattal, sőt

még irtással is ott, a (hol már egész erdővé nőtte fel magát a tövis és dudva.

S változtathatunk is — már rövid idő alatt is — nagyon sokat, ha egyház és község, tanító és nép, főlebbvaló és alárendelt egyesített akarattal s meg nem törhető kitartással küzdünk, munkálunk s áldozunk és szenvedünk érte.

Sokra haladtunk már eddig is; s többre segíthet isten, igaz egyezségünknek megáldásával, megszentelésével!

Hanem azért az igazi nagy változás, s a valódi megújulás mégis csak akkor következhetik be, a mikor már ismétlődő iskoláink is megéreztetik a hatásukat abban, hogy kevesebb a rút és gonosz, s több a szép és jó ezen a földön, mint a mennyiben most mi gyönyörködhetünk, vagy mint a mennyi most bennünket kinéz.

De hogy ez minél előbb bekövetkezzék, kérem hallgassák meg még béketűrőssel, s fontolják és vitassák meg jól azokat a tételeket, a melyeket azzal a hittel terjeszték elő a következőkben, hogy legalább a közölők nyugodtan elfogadhatók és biztosan kivihetők megvalósítására minden jelenlevő szívvel-lélekkel meg is teszi a magát.

Az iskola levegője.

Pfeiffer János.

(Vége.)

Igen tévednénk ha azt hinnők, hogy Franciaország egészségügyi szabályzatok követelte 15 köbméter szellőztetés, a mi viszonyaink közepette kielégítő volna. Ily szellőztetés mellett az iskola levegője — egy órai használat után — 10.000 részében 11 rész szénsavat tartalmazna; ámbár már csak $\frac{1}{10000}$ részszel többet tartalmaz, mint a mérték, de mégis több. A mi viszonyaink között, miután a Fodor követelte 50 köbméter szellőztetés*) elérni teljes lehetetlen, legalább 20 köbméter szellőztetésre van szükségünk óránként; ez esetben a szénsav tartalom éppen megütné a Pettenkofer által kijelölt határt, mely eredménnyel, ha nem is egészen, de részben meglehetnénk elégedve.

De miután nálunk — fogják mondani — a szellőztetés még a 10 köbmétert sem üti meg, s szellőztető készülékeink nincsenek, mi tevők legyünk, hogy emeljük a szellőztetés nagyságát?

Szerintem nincs más mód, mint minden óra után a gyermekeket kibocsátani és a tantermet ablakok, s ajtó felnyitása által legkevesebb 10 perczig szellőztetni, s ez által a tanítási időt 1 órától 50 perczre szálítani; sőt, miután ez által a szellőztetés nagyságát óránként is egyenként csak két köbméterrel emeljük,

*) Fodor tanár ugyanis minden egyes gyermek részére 50—75 köbméter szellőztetést követel.

tanácsosabb volna a szellőztetést félóránként eszközölni, (Ok nélkül való és nagyon zavaró a tanítást.) ez által a szellőztetés meghaladná a 20 köbmétert.

Igen ám, mondják többen, nyáron megtehetjük ezt, de télen, midőn a hőmérő nem ritkán 10° C., sőt alantabb áll, veszedelmes kibocsátani a gyermekeket; és nem ritkán az iskola befagyott ablakait kinyitni sem lehet. Biztosítom önöket, hogy a romlott iskolai levegő sokkal inkább árt egy egészségi szempontból jól nevelt gyermeknek, mint a hideg, melyet a gyermek szívesen eltűr, sőt — ha teheti — keresi. Arra nézve, hogy az iskola ablakait odafagyás miatt kinyitni nem lehet, azt felelem: az odafagyás a nem szellőztetés következménye, mert a felszaporodott vizgőzt a kellő időben nem távolítottuk el.

Hogy tehát iskoláink egy órai idő alatt megromlevegőjét — téli időszakokban — megjavíthassuk, a tantermet minden óra után okvetlen szellőztessük; vagy a mi sokkal előnyösebb — minden félóránban. Ez által az egyik nyíláson be, a másikon ki takarodik a levegő, s az iskolán keresztül roppant mennyiségű levegő száguld végig.

Tíz perc alatt a legkisebb számítás szerint, 2 felnyitott ablakon s ajtón, 800—1000 köbméter levegő fog végig járni az iskolán.

E nagy mennyiségű friss levegő fertőző szerves anyagokat elporlaszt és magával ragad. E szellőztetés által a szellőztetés nagyságát óránként és egyenként 2 köbméterrel emeltük (tehát tíz köbméterről tizenkettőre emeltük) s így a gyermekeknek óránként átlag 17 köbméter levegőt juttatunk. Ily levegőben a szénsav tartalom: 11. Beláthatjuk, hogy ámbár jóval megközelítettük a használható levegő határát, de az eredménnyel nem lehetünk egészen megelégedve.

Ha félóránként szellőztetünk 5 perczig, akkor a szénsavtartalom 4-ről 8-ra emelkedik, mely esetben kielégítő jó levegőt kapnánk.

Mindezekből az a tanulság: ha az iskolát téli időszakban óránként egyszer — de ha lehet kétszer szellőztetjük, nem vádolhat senki, hogy erkölcsi kötelességünknek eleget nem tettünk.

Nyári időszakokban, midőn az iskola a küllég közötti hőkülönbség alig 2° C., midőn tehát a természetes szellőztetés nagysága majdnem 100 köbméterre csökken, egészen más módokhoz kelt fognunk, ha az iskola levegőjének túl elromlását megakadályozni akarjuk.

Ilyenkor főtörekvésünk az legyen, hogy az iskola s küllég közötti hőkülönbség legalább is 4° C. — de ha lehet több — legyen, mert csakis ez által vagyunk képesek a levegőt nagyobb mozgásba hozni, s általa a légcserét is nagyobbítani.

E cél elérésében elősegít azon általánosan elfogadott elv, hogy az iskola ablakai éjszaka, v. éjszakkelt felé feküdjenek. S ez helyesen van így, nemcsak azért, hogy az iskola levegője a kiállhatlanságig fel ne

melegedjék, s ez által a gyermekeket ellankassza, betegitse; nem csak azért, hogy a gyermekek szemei a folytonosan erős világosságtól meg ne romoljanak, de azért is, hogy az ez által előállított hőkülömbégnél fogva a kellő légcserét erősítse.

Ott, hol az iskola tanterme úgy fekszik, hogy a nap abba egész nap besüt, a fent említett három oknál fogva, okvetetlen oda hassunk, hogy a nap sugarait lehetőleg feltartóztassuk. Az a kérdés most: mivel? Faredővel-e vagy függönnyel? egyik felfogja a nap világossági sugarait, a másik fokozza a meleget, s céljainknak egyik sem felel meg. A faredők ugyanis rossz melegvezetők lévén a kívülről jövő napsugarakat felfogják, melegedni kezdenek ugyan, de oly lassan, hogy belől felől nem egyhamar melegednek át, s e tekintetben hasznosak; de miután a világosság sugarait igen felfogják, s nem nyújtanak kellő világosságot a tanteremnek, nem használhatók. A függöny a reá eső napsugarakat felfogja ugyan, de vékonyságánál fogva az előlfelől kapott meleget csakhamar átszolgáltatja a hátsó résznek, s szinte fűti a tantermet. Leghelyesebb volna az iskola falától kellő távolságban ültetett fák által fogatni fel a nap sugarait.

Ha már az iskola, s küllég közötti különbséget 4° C. birtuk hozni, nem kell egyebet tennünk, mint az iskola ablakát folyton nyitva tartani. Ez esetben a szellőztetés nagysága a következő: egy 2,5 méter magas, 1,1 méter széles*) felnyitott ablakon át 4° C. hőkülömbégnél átlag 140 köbméter; s így ha két ablakot folyton nyitva tartunk, azokon át átlag 280 köbméter levegő tódul az iskolába s e mennyiség a természetes (a falakon át történő) szellőztetéssel együtt, ha a tantermet órá közökben ajtó s ablak felnyitása által teljesen kiszellőztetjük, teljesen kielégítő arra, hogy a 60 gyermek egy óra alatt az iskola levegőjét el ne rontsa.

Téli időben a fűtés nemcsak kényelmi, de egészségi szempontból is igen fontos. Fűtés által az iskolát s egyáltalán a lakszoba szellőztetését elősegítjük, az által, hogy a meleg levegő rohamosabban tolul a kéménybe, s helyébe a hideg, de tiszta levegő áramlik a szobába. Hogy mily foku levegő a legegészségesebb; erre nézve, a megszokás, s testi épség a mérvadó. Rendesen a 15° C. meleg levegő a legegészségesebb; a gyenge szervezetűeknél, a betegeknek ennél nagyobb foku meleg szükséges. Ennél kisebb hőmérsékletnél fázunk.

Ha az iskola gyengén fűtött, s a küllég s iskola levegő közötti hőkülömbés csekély, akkor a falakon, s ajtó s ablakrepedésein át történő szellőztetés nagysága szerfelett csökken; az ablakokat pedig, miután a hidegtől óvakodunk nem nyitjuk ki. Ennek aztán az a szomorú következménye, hogy a levegőt tetemesen elrontjuk. Egy rosszul fűtött tanteremnek, a mellett, hogy ily hiányos a szellőztetése, még az a nagy hátránya,

hogy azon mértékben a mint a falak kihülnek, egyre több vizet sűrítenek az iskola levegőjében levő vízgőzből, s lykacsait a melyek a nyáron át megnyitlak volt bedugja, a már a nélkül is csekély légcserét csökkentti; minek annál szomorúbb hatása még jobban növekedik, minél tovább tart a tél.

Hányszor hallottam panaszt, hogy ilyen-amolyan rossz az iskola; az ajtók repedezettek rosszul csukók, az ablakok kitöredezettek stb.; milyen baj aztán az ily iskolában tanítani! Az igaz, hogy baj, de ha meggondoljuk, hogy ily iskolában a fűtés nem kielégítő, s így fennebb említett hátrányok mind megvannak nála, ugy-e baj, a bajok között talán a legkisebb baj, mert a repedezések s egyéb lyukak egyedüli útjai a szellőzésnek, s nélkülök gyakran még többet kellene szenvedni a szegény tanítónak.

Szerfelett melegnél a test kipárolgása nagyobbodik, s ha az iskola levegője egyszer vízgőz lett, az elpárolgás terményeit nem bírván átvenni, azok a testben rekednek: miuek következménye az elgyöngülés, az elkényeztetés; s a legtöbb betegség kútforrása. Krieger az oly veszélyes torokbántalmakat, dyphteritist oly gyermekeknek tapasztalta, a kik igen meleg szobában tartattak, s csak ritkán, s rövid időre jutottak a szabadba. A ki azt hiszi, hogy jót tesz a gyermekeknek, ha jó meleget csinál nekik, az igen téved, mert ez által benső tevékenységét csökkentti, s tunyává teszi őket.

A levegőnek kellő hőmérsékét a fűtés által szabályozzuk. A fűtés számtalan módjai közül nálunk általánosan a vaskályhákali fűtés divatozik. E módot választottuk iskoláink fűtésére is. A vaskályha elterjedésére előnyösen befolyt olcsósága, és tartóssága, s azon téves hiedelem is: hogy gazdaságosabb. Nagyon tévednek azok, kik azt hiszik, hogy a vaskályha kevesebb tüzelőanyagot emészt, mint a más belülfűtő-kályha. Bebizonyodott tény az, hogy a vaskályha, ha általa a szoba levegőjét egyenletes hőmérsékben akarjuk tartani, több tüzelőanyagot igényel mint más kályha. Azon előnyt eltekintve, hogy az iskolát s általában a szobát hamar felmelegíti, általános káros, s az iskolából kiküszöbölendőnek tartom. Károságát, — miután jelen alkalommal a fűtésről részletesen szólni nem akarom — csak főbb vonalaiban említem: a vas jó melegvezető lévén, az iskolát hirtelen tulságos megrehevíti, de mihelyt benne a tűz kialudott, hirtelen lehűti. E tulajdonságánál fogva az iskola s általán a szoba hőmérséklete erősen ingadozván, testünk hő eoonomiáját zavarja. A felhevített levegő ritkúlván, általa a légzés nehezítettik, mert a lélegzetvételnél nem kapunk annyi élyent, mint a mennyi a tüdő s vér számára elkerülhetetlenül szükséges.*)

*) 25° C.-nál a 16° C. 100 térfogatú levegő 103,84 lesz; az az: 100 térfogat levegő 25° C.-nál csak annyi Oxigént tartalmaz, mely a 16° C.-nál levő 21 %-hoz képest csak 19,19 %-al egyenlő. Ha még magasabba emeljük, az élyentartalom mindinkább kisebbedik. Beláthatjuk, hogy az ily levegőt lélegzelve nem kapunk annyit élyent, mintha 15° — 16° C. hőmérsékű levegőt lehelnök.

*) „Népiszkolai épülattervek“ ily teriméjű ablakot ajánlanak.

Az ily levegőben nagyobb s mélyebb lélegzetvé-
telre vagyunk utálva, mely munka a lélegző szerveket
igen megerőlteti. A forró levegő a mellett száraz is,
mi által tudónk sokkal több vizet választ ki, mint a
természetes nedvességgel birt. levegőnél. Szerencsére,
hogy e különbség nem soká tart, mert iskolánk leve-
gője csakhamar vizgőztelt lesz, s ez esetben a már el-
mondott hátrányai vannak. Ha a levegő szárazsága so-
káig tartana, mint pl. egy szobában, hol csak egy em-
ber használja a levegőt, komolyabb bajoktól kellene
tartani. Végül a vaskályhára ülepedő por megpörkölé-
se, nem különben a belőle kiszabaduló szénéleg, bü-
zössé, egészségtelenné teszi az iskolai levegőt. Ujabb
időben elterjedt Meidinger-féle kályhák, melyek alap-
elvét a „Népiskolai épülettervek“-ben ajánlott kályhák
is megtartják, csökkenti ugyan a vaskályha ártalmas
tulajdonságait, de nem enyészeti el.

Sokkal előnyösebbek a belülfűtő cserép kályhák ;
mindezeket azonban jóval fölülmulják a kandallók. Ez
utóbbiak használata nálunk egészen megszűnt, minek
oka nagyrészt a tüzelőszer gyérülésében keresendő, mi-
hez hozzájárult még az, hogy az általa elért meleg igé-
nyeinket nem elégíti ki. Anglia szelid éghajlata, tüze-
lőszer gazdagsága, s különösen — a mi fő — az angol
jellem szilárdsága mai napig is megtartotta kandallóit.

Ezzel áttérek a levegőnek idegen alkatrészek ál-
tal történő fertőzésére.

Az iskolapadló, melyre mindennemű piszok s fer-
tőző anyag hull nem csak dísztelen részlete a tante-
remnek, de sokszor szerfelett ártalmas. Megborzadunk
azon rakás szeméttől, melyet, a padlót felszakítva, alat-
ta összegyűlve látunk! Szőr-, ruha-, butor-törmelék,
ételmorzsák, lehámló bőr, köpés s egyéb váladékok, élő
és holt állatok tanyája az! Mindezek rothadás és bom-
lásnak indulnak, hozzá járul még magának a padlónak
a korhadása is, mely rothadás és korhadás terményei,
nem különben az illető anyagok végtelen kis részecs-
kéinek a levegőben való elegyedése folytonosan méte-
lyezik az iskola levegőjét. Azon kis levegő mennyisé-
get, mely kizárólag a tüdő és bőr használatára volna
fenntartandó, e piszok is fogyasztja, e piszok is tisztá-
talanítja!

A legnagyobb pazarlás volna az, ha e piszok és
hulladékok által fertőzött levegőt szellőztetés által akar-
nók javítani. Fájdalom, de be kell vallanunk, hogy
legtöbbször az iskola azon hely, hol a piszok véka
számra gyűl! Ez az a hely, mely évenként legfőlebb
egyszer súroltatik. Gondos tisztogatás s gyakori surlás
azon teendők, melyek által az iskola levegőjét hatha-
tósan javíthatjuk.

Mindezekből általános tanulság az, hogy még a
legegészségesebben épült iskola is, értvén alatta: tágas,
száraz, lyikacsos falu, jól megválasztott talajon épült
jól fűthető és szellőztethető iskolát, egészségtelenné vál-
hat helytelen használat által; még értelmes használat

mellett, talán a fennebb említett kellékekkel nem ren-
rendelkező iskolát is, jelentékenyen javíthatni.

A levegő tisztán tartására vonatkozó három ténye-
ző: szellőztetés, tisztaság, fűtés. Ha e három tényező-
nek tőlünk kitelhetőleg megfelelünk, úgy hivatásunk
egy részét hiven s lelkiismeretesen betöltöttük; úgy a
testi nevelés legelső feladata érdekének eleget tettünk.

A végrehajtó bizottság évi nagygyűlése.

A harmadik egyetemes tanitógyűlés végrehajtó
bizottságának a pünkösdi ünnepek alkalmával tartott
nagygyűlésén mintegy 70-en voltak jelen, köztük Bé-
key Imre s Tóth József tanfelügyelők. A vidéki egyletek
közül 33 képviselve volt 47 küldött által s egy pár
írásban nyilatkozott a tárgyalás végett kitűzött főbb
kérdésekről.

Elnök Lakits Vendel pünkösdi vasárnap d. e. 9
órákor megnyitván a gyűlést, mindenekelőtt az egyleti
képviselők megbízó leveleit mutatja be. Mivel több egy-
let egynél több tag által képviseltette magát, hosszas
vita fejlődött ki, vajjon a megjelent egyetemleg vagy
személyenkint szavazzanak-e? A vita eredménye az lett,
hogy jelenleg a fejenkénti szavazás fogadtatott el, jö-
vőre azonban elvül elfogadtatott, hogy minden egyletet
csak egy tag képviselhet. Somlyai előadó olvassa a
végr. bizottság múlt évi működéséről szóló jelentést,
melyből látjuk, hogy a bizottság 11 ülést, egy értekez-
letet, 5 albizottsági ülést tartott a múlt évben. Főtö-
rekvése volt a bizottságnak a tanitói szövetség megal-
kotása s ez iránt 30 egyletet keresett meg. Említi a
jelentés a tanitói gyűlés összehívására vonatkozó minis-
teri rendeletet, melynek tárgyalására külön bizottságot
küldöt ki, a mely 6 ülés és 4 albiz. ülésben tárgyalta
az ügyet s a tárgyalások eredménye a miniszternekfel-
terjesztetett. Elősorolja ezután a bizottság különböző
irányu tevékenységét s jelzi, hogy ha nem tett annyit,
mennyit tenni kellett volna, oka az erkölcsi és anyagi
támogatás hiánya volt. Gyöngyössy Rezső arazi képvil-
selő indítványára a bizottságnak köszönet szavaztatott,

A következő tárgy az Ötvös-alap jelentése volt,
Luitenberger által előadva. A jelentés elmondja mind-
azt, mi az alap érdekében történt, s mely több örven-
detes tény tartalmaz. Az ösztöndíjak kiosztására vo-
natkozó javaslat egyetlen változtatással egész terjedel-
mében elfogadtatott s így a következő egyének nyer-
tek ösztöndíjt ez évre a) Egyetemi ösztöndíjt követke-
ző egyetemi hallgatók kaptak és pedig: Marton Kon-
rád 200 frtot. Majai Béla, Hamer Gyula, Kemény An-
dor, Rippel József és Wichén László egyenkint 100
frtot. b) Középiszkolai s képzőintézeti ösztöndíjakat kap-
tak: Kovács Géza Mráz János, Pohánka Géza, Buding
Miklós, Wessel Máttyás, Szabó Emma, Derszék Béla,
Csoma Miklós, Fischer Vilmos, Bendicsák Ferencz,
Meiszler Mór, Borbély Béla, Grosz Elek és Palosi Luj-

za, egyenkint 100—100e frtot. c) Segítségben részesültek következő kérelmezők: Heibert Benő 100 frttal. ezenkívül Orovszky Józsefné, Steklács Mária, Horváth Zsigmondné, Vizer Jánosné, Virányi János és Soha Árpád egyenkint 50—60 frtot kaptak. Az Eötvös-alapjává adakoztak: A közokt. min. évi előirányzatából 1200 frtot, ugy a magyar-francia bizt. társulat által nevelési czélokra adott 1000 frtból 500 frtot. Gyűjtöttek és adakoztak még: Groó Vilmos 100 frt, Tóth József 109 frt 83 krt és egy aranyat, Stettina Ilona 100 frt, az aradi tanítók gyűjtése 236 fri 13 kr, Zilahy Sámuelnél és Lakis-Neiger-féle földrajz utáni százalékból befolyt 50 frt. Zichi Antal 100 frt, Polczer Lajos örökösei 100 frt alapítványt tettek. Schön Vilmosné 20 frt, s évenkint 10 frt kötelezte magát fizetni; a pécsi tanító egyesület 200 frtot, a pesti I. hazai tak. pénztár 50 frtot, a pápai 50 frtot, a kolozsvári Eötvös-ünnepélyjövendeleme 147 frt 47 kr., az aradié 237-frt 13 kr, ezen kívül számos egyes kisebb-nagyobb adakozások. Lederer indítványára elhatározták, hogy a közokt. miniszterhez Böszörményi Mihály kecskeméti tanító vezetése alatt pünköszt hétfőn d. e. 1/2 12 órára küldöttség megy. megköszönni neki a kegyes adományt; — az előterjesztett számadás megvizsgálására küldöttség nevezetett Böszörményi Mihály, Bánffy János és Varga István vidéki küldöttekből.

A szövetség kérdését és ezzel kapcsolatban ama kérdést, hogy mily álláspontot foglaljon el s végre. híz. a miniszter által összehívott országos tanító-gyűléssel szemközt, Somlyay adta elő. Hosszu, órákon át tartó vita keletkezett, több indítvány adatott be, melyek közül az aradvidéki tanító-egyesület által benyújtott indítvány többféle módosítás után következő szerkezetben fogadtatott el, s emeltetett határozattá: „Örömmel fogadjuk a miniszter által tervezett és létesítendő országos tanítói testületi gyűlést, mert ez a tanítók országos egyesülése és mert hisszük, hogy a kormány is, a nemzet s e szerint a tanügy jól felfogott érdekei szerint törekszik egyesíteni az ország tanítóit és testületeit. Azonban megbízásunkhoz képest ragaszkodnunk kell a szövetség által elért szándékolt czélokhoz. Ezek szerint a végrehajtó bizottság bizalmat fejez ki a kormány törekvései iránt s a szövetségre nézve egyelőre felfüggesztetni kívánja a végrehajtó bizottság működését azon ideig, míg egy 4-tk egyetemes gyűlés lesz egybehívandó, melynek egyedül számolhat be megbízatásáról — mindaddig megtartván az Eötvös-alap kezelését is.“

Az egyesületek által benyújtott vélemények közt a nagy többség ily értelemben akarta a határozatot s csak kettő (e kolozsvári s szilágymegyei) fejezte ki óhaját, hogy az augusztushoz tartandó országos tanító-gyűlésen a végrehajtó-bizottság beszámoljon s az Eötvös-alap ügye is szóba kerüljön. Péterfy Sándor s Békey Imre kezdetben figyelő álláspontot akartak elfoglalni, később azonban ők is a határozat mellett nyi-

latkoztak. Hasonlóképp elfogadta azt a másik párt vezére Rill József is. Ily egyértelműség mellett a vita igen csendes s higgadt volt.

Több indítvány köztök egy oly irányu, hogy vasárnap s ünnepnapokon délelőtt ne tartsanak tanító-gyűléseket, a központi végrehajtó-bizottsághoz utasított. Az ülés az elnök éltetése közt 1/22-kor ért véget.

IRODALOM.

Tornászati vezérfonal tanítók, tanítójelöltek és tornászok számára. Írták Göhrig Tofor és Józsa Menyhért tanítóképző-intézeti, közép- és népiskolai tanítók. Sopron 1880. A szerzők tulajdona. Ára 1. frt. Nyomatott Sopronban Reichard és Littfassnál.

Tornászati irodalmunk a jelenben is még oly csekély, hogy minden e téren napvilágot látott tankönyv megérdemli, miszerint tüzetesebben foglalkozzunk annak tartalmával, meggyőződést szerezzünk a felől, mennyiben felel meg az a jelzett cél megvalósítására.

Szerzők „Tornászati vezérfonal“ című művet három főbb részre osztják.

Az első részében foglalkoznak a tornászat befolyásával az egészségre, a lelki állapotra, az iskolai fegyelemre, a gyermek későbbi hadkötelezettségére; végre igen helyesen emlékeznek meg a falusi népiskolákban üzött tornagyakorlatok és azoknak kezelés módjáról. Ezek mind oly lényeges dolgok, melyekről a tanítónak jó előre tudomással kell birnia.

A második részében a szabadgyakorlatokhoz szükséges vezénylet, sorakozás, igazodás és fordulatokról nyujtanak kellő tájékozást. A vezény szavak német nyelven is ki vannak téve.

A harmadik rész magában foglalja az egyszerű szabadgyakorlatokat fej, váll, derék (törzs) és végtagokkal. Az összetett szabadgyakorlatokat. Állásokat, fekvéseket, egyszerű- és műjáráásokat, ugrást, futást; katonai rendgyakorlatokat és tornajátékokat.

Kiváló érdem illeti szerzőket a füzérek (Reigen) összeállításáért, melyet eddig egy magyar tornakönyvben sem találtam, melynek pedig magam is nagy barátja vagyok. Az ily füzérek különösen a leányok tornászásánál bizonyultak be igen előnyösöknek. E füzérek a 111 laptól egész a 122-ig terjednek és 7 különféle füzért tartalmaznak.

A végen 8 lapra terjedő 11 db lekotázott dalt adnak, melyek különösen a füzérekkel összekötve igen jól veszik ki magukat.

Végre 8 lapra terjedő ábra zárja be szerzők művét.

A mint a könyv tartalmából is kivehető, nagyobb erőt és több ügyességet, bátorságot igénylő tornaszerek nem lettek felvéve, a mit csak helyeselni tudok. főleg azért, mivel egyfelől a népiskolai növendékek fejlődésben lévő test-szervezetének a szereken előforduló és tulságos erőt követelő gyakorlatok — kivált teljes szakértelem vezetése nélkül, inkább ártanak, mint hasznára lennének; másfelől népiskoláink legnagyobb részében hiányoznak is azon tornaszere-

Melléklet a „Család és Iskola“ 12-ik számához.

rek, melyek oda megfelelők volnának. Így tehát a népiskolai tornásztatásra nézve még inkább kívánatos volt egy oly mű, mint a melyet szerzők kibocsátottak.

Nem tehetem azonban, hogy szerzők művében tapasztalt egyes kifejezés — vagy gyakorlati elnevezésre nézve is megjegyzéseimet elhallgassam, a mit idővel egy leendő második kiadásban kiigazíttatni óhajtok a szerzők által.

A szabad vagy alapgyakorlatok általában 3 főcsoportra oszthatnak u. m. fej, törzs és végtagokra (alsó és felső). Ezért a 35-ik lapon felvett derékgyakorlatok helyett törzsgyakorlatok az általános elnevezés.

A 38-ik lapon használt vállvonítás (schultern) vállvetés vagy vállvonogatás a helyesebb. A 39-ik lapon helyesebb lett volna a kéztartásokra nézve maradni az alsó, felső, orsó és sing tartás mellett, mint kézfej, tenyér, sing és könyöktartás. A 44-ik lapon a karrántás helyett karütés van mindenütt elfogadva, melyet a mellről lehet előre, oldalt és lefelé végezni, a vállról pedig csak oldalt. A 45-ik lapon a karlökés van felvéve, de minthogy lökést csak egyenes vonalban végezhetni, nyanyazért karlökés oldalt nem létezik soha, szerzők ezt mégis felvették így: karlökés a jobb (bal) karral oldalt. A 49-ik lapon a térdemelésre nézve szerzők ezt írják: „a láb akként emeltetik föl, hogy a czomb acsi-

pő magasságáig érjen s ezzel vízszintes vonalat képezzen; a lábszár függélyesen iefelé függjön és a lábfejjel derékszögöt alkosson.“ A czomb a lábszárral alkothat derékszögöt, de a lábszár a lábfejjel sohasem, mivel a lábfej mihelyt a földről fölemeltetik, azonnal annyira lefeszül, hogy a lábhegy csaknem függélyesen áll a föld felé. Az 52-ik lapon térdhajtás helyett térdhajlítás jobb kifejezés lett volna. Az összetett szabadgyakorlatokban is találtam egy néhány hibás kifejezést, mint pl. fejfordítás balra vagy jobbra karlökéssel a megfelelő irányba nem tehető csak is karütéssel. Hasonlóképen derékhajlítás (jobb törzhajlítás) előre alapállás karlökéssel előre nem tehető, hanem csakis szög állásból, mert a kezek mihelyt nem oldalt tartatnak kinyujtva, hanem mellre vagy csipőre stb. az alapállás elvész és szögállás elnevezést nyer.

Végre a gyakorlatok kezdetét vezénylő szót: rajta helytelen volt szerzőknek ezen vezényszóval cserélni fel: tegyük v. gyakorold.

Leszámítva tehát a fennebb érintett hibákat, szerzők e művét a népiskolai tornászati vezetésére minden néptanítónak melegen tudom ajánlani.

Kolozsvártt, 1881. május hó.

Nyárádi Lajos,
okleveles tornatanár.

T Á R C S A .

LANCASTER ÉS BELL, AZ ANGOL NÉPOKTATÁS ALAPVETŐI.

(A Britt és Külföldi s a Nemzeti iskola-társaság. The British and Foreign, and The National School Society.)

(Vége.)

1803-ban Angliában és Walesben, hol az angol egyház papsága legtöbb erélyt fejthetett volna ki az iskolázás ügyében, a munkás osztály több mint másfél milliónyi 5—15 éves gyermeke közül csupán 86 ezer járt, jobban mondva, fordult meg az iskolában. E szerint a munkás osztály gyermekeinek csupán egyhuszad része volt, úgy a hogy, iskolázva.

Nyilvánvaló a mondottakból, hogy a népiskolák szervezése a vidéken vérszegénységben szenvedett. Ugyan e bajban sinlett a főváros is. Ma is sokan emlékeznek rá Londonban, hogy e század elején a Szt. Pál egyház környékén egymásután nyíltak meg a lancasteri és a nem angol egyház-felekezeti iskolák, úgy hogy az egyház püskei megbotránkozva tapasztalták, hogy a Pál egyházat az idegen iskolák egészen isolálták. E tapasztalat a papság és a hivek lelki nyugalmát fölzarvarta. Kényszerhelyzetekben actiohoz kezdettek.

Elsőbben azonban csak szóval áldoztak a népoktatás ügyéért, kikelték a lancasteri iskolák ellen szószéken és

irodalomban, s őket azzal vádolták, hogy azok nem is keresztény iskolák, mert kátét nem tanítanak. Frimmerné aszszony, ki egyformán buzgólkodott a nevelés ügyéért és az államegyházért, s a ki Bell-el is levelezett, iratokat adott ki Lancaster ellen, melyekben őt latitudinarizmussal vádolta. Leveleiben Lancastert a „schismaticusok Goliáthjának“ nevezte, később pedig Southey, Bell egyik barátja, „Sárkány“ (Dragon) czímmel tisztelte meg a nemes emberbarátot.

Mig Bell abban járt, hogy tervét a kormányval elfogadtassa, addig a papság és barátai szerették volna a lancasteri iskolákat felekezetiékké s egyúttal tönkretenni. A népoktatásra e század elején nem állottak nagy pénzüsszegek rendelkezésre. Az iskola, az olcsó tanítás és a hitcikkek közül a lancasteriek a nép érdekéért a két első választák; az anglican papság az egyház kedvéért az utolsó (a hitcikkek) mellé állott. Felekezeti iskolát sürgetett, mert tudta, hogy így 1) egy lancasteri iskola helyett 4—5 felekezeti kellene, de mert 2) ennyi iskolára költség nincs, tehát iskola sem lesz.

Ez alkalommal valóban ráillett az angol egyházra az a bibliai mondás; „úgy harcolt, mint a ki ok nélkül vágta a levegőt.“ A mivel közönség ártatlan tűzijátéknak vette a clergy dühöngését; a nép pedig csak azért is tödült az olcsóbb iskolákba, mert tiltották.

Most már nemcsak a Pál egyház, hanem őrsége is él volt szigetelve. Helyzetökben nem tehettek okosabbat: lerakták a fegyvert. A tette tettel feleltek, s a „British Society“- (akkor még Lancast. Institution) -val szemben 1811-ben fölláttatták a „National Society“-t, melynek célja a szegények nevelését az államegyház (Established Church) hitelvei szerint eszközölni.

A társaság főcélja — úgy mond 1870-ik évi értesítője — elősegíteni, hogy az egyház szegényebb tagjai gyermekeiket naponként kellő oktatásban, kézimunkában és az államegyház vallotta keresztyén vallás elveiben taníttathassák. E végre a társaság kiváltképpen a bányász és iparos nagyon népas kerületekben és a szegényebb földművelő vidékek egyházaiban igyekszik az iskolákat szaporítani. Továbbá tanítónevelő-intézetek fölláttatása, iskolák szervezése és látogatása s alkalmas kézikönyvek olcsó áron való eladása útján lehető legjobb oktatási rendszert igyekszik terjeszteni.

Vidéki iskolák fölláttatására oly föltétellel nyújt segédkeztet, ha a segélyösszeghez képest az illető község is adakozik. Az egyház — úgy mond tovább az értesítő — a középiskolák és felsőbb grammaticai iskolák által sokat tett a vagyonosabb osztályok gyermekei nevelésére, a nemzet és parochialis iskolák útján szintén sokat a szegényebb osztályok gyermekeiért is.

Most már a középosztály alsóbb és az iparos osztály felsőbb rétegeinek gyermekei számára kell egyházi szellemű polgári iskolákról (Middle Class. Schools) gondoskodnia.

III. Az eddig mondottakból is eléggé érezhető, hogy e két társaság 2 különböző alapon s egymástól nagyban eltérő elvek szerint működik. A Britt-társaság egyfelől minden felekezeti formulákat kizár, de másfelől fölöleli a bibliát, s megkívánja, hogy azt az iskolában olvassák és tanítsák; e tanítás célja, hogy az erkölcs és a vallás elemei megértését könnyűvé tegye. Az ekként megvetett alapú épület tovább építését és befejezését a szülőkre és lelkipásztorokra bizza. A Nemzeti-társaság az egyház kátéját s ezzel az egyházi formulákat állítja iskoláiban az első helyre. A gyermeki szellemnek való tej- és pépszerű tápszer helyett (Milk for babies) a theol. százados viták döntvényeit, ezt a nagyon is kemény elodelt, nyújtja a tanulónak. A Britt-társaság a vallásból és erkölcsből indul ki, ellenben a Nemzeti a bibliát megközelíthetetlen bálványként tekintvén, az elemi iskolázás sarkkövének az egyház tanát declarálja. Amaz száraz formuláival és dogmáival az értelemhez szól, emez a gyermek erkölcsi érzületét és vallásos művésztőné (instinctus) ragadja meg; amaz az emberi természetre egy oldalon hat, ez az egész ember belsejét kívánja mivelní. A Nemzeti-társaság az államegyház családhatlannak tartott alapelveire, harminczkilencz hitczikkelyére épít; a Britt-társaság ellenben a nagyon is csalatozható emberi természetre s annak minden articulussnál régibb tulajdonságaira. Amaz a „nemzeti“ czég alatt felemás, emez szerény czim alatt nemzeti nagy munkát vé-

gez. Szóval amazok egyháztagokat, emezek embereket kívánnak nevelni.

A Britt-társaság, -- mint már említém, — ha anynyira erősödött a védelme alatt alakult iskola, szabadmentére hagyja, hogy saját lábán járva megizmosodjék, s hárá alkalmas, magához hasonló új iskolákat teremtsen. Igen természetes tehát, hogy munkája az egész földre kiterjed, mondhatni, világra szóló, (all the world over), mondja helyesen a társaság 1879 évi jelentése.*) E társaság Krisztust teszi a gyermekek mintaképévé, e helyett a Nemzeti-társaság a felekezeti föltékenységet csepegteti a gyermeki lélekbe. Innen származik exclusiv jelleme és az a félig fiigyelő, félig védő helyzet, melyet a társulat 1875 közepén tartott gyűlésében kimond, mely szerint a „népnevelés ügye Angliában a legkritikusabb korszakát éli.“ E társaság, versenytársával ellenkezőleg, magához fűzi azokat az iskolákat, melyeket életre hivatott, vagy a melyek vele szövetekeztek. Annnyival könnyebben teheti ezt, mert működésükre csak Angliára és Walesre szól.

A Britt iskolák a népoktatási törvény szellemében alapított iskolákkal és iskolaszékekkel barátságos viszonyban vannak. A társaság központi bizottsága néhány éves határozata szerint csekély évdíjért (legkevesebb egy guinea) a vele szövetekezett állami iskolákat szívesen segíti tanítókkal való ellátásban, vizsgálatokban, iskolák látogatásában stb. A nemzeti társaság ellenben a legkimértebben s csupán az elkerülhetlen törvényes formulák között érintkezik az említett államiskolákkal és iskolaszékekkel.**)

Az előadott vonásokból eléggé fölismerszik a két társaság más-más arczulata. Az egyik világi (secularis) irányú, a másik egyházi; egyik nyílt szívű, őszinte, mint emberbaráthoz illik, a másik komoly és begombolkozott, mint egy fő-fő „clergyman“***) Az első társaság úgy beszél, a mint érez, az utóbbi azonban, jóllehet az egyház szolgálóleányának (handmaid) nevezi magát, mindazáltal hangja elárúlja, hogy a háznál az urnő szerepét viszi. Mindkét társaság anyagi tőkée alapítványokból és adományokból kerül ki. A Britt-társaság bevétele 1878-ban 2094 font sterling volt, melyet majdnem az utolsó fillérig elköltött. A Nemzeti-társaság évi bevétele 1878-ban 25,507 fontra rugott, s csupán a tanítónevelő-intézetek vallásos tantárgyai examinalására 1878-ban 1709 fontot költött. Huszonegy vidéki tanítónevelő-intézet fölláttatására nyújtott segedelmet, s közvetlen kezelése alatt Londonban öt Training College van, három férfiak s kettő nők számára. Köztük legnevezetesebb az anyaintézet a batterslai Training College. A társulat szövetségében álló elemi és vasárnapi iskolákban körülbelöl 2 1/4 millió gyermek tanul, ellenben Angliában és Walesben már 1874-ben több mint 9-ed fél milliónyi népességű te-

*) Seventy-Fourth Report of the British and Foreign Society. London, 1879.

**) Sixty Eighth Annual Report of the Nat. Soc. London, 1879, 80 l.

***) A Britt-társaságnak 31 évig volt elnöke egy fél századnál hosszabban volt a társulat elnökének meleg szcszóloja Russel lord. (1878); a Nemzeti társaság elnöke az alapszabályok szerint mindig a canterburyi érsek.

rületen voltak elterjedve a Britt-társaság szellemében vezetett iskolák.***) A társaság 1875-ki gyűlésén Pease által bejelentett adatok szerint a most említett területen lévő 513 iskolaszék közül 322 fogadta el a társaság alapelveit. Ime Lancaster missziószerű törekvése — hogy Angolország területén minden gyermeket az ő szellemében vezetett iskolákban tanítsanak olvasni, írni — egyrészt teljesült.

A ki a két társaság évkönyveit figyelemmel vizsgálja, bizonynyal észreveszi, hogy a Nemzeti-társaság működése tervrajzát idősb nővére alapszabályai mintájára alakította. Munkássága köre a szerint bővült, mint a Britt-társaságé, mely nem elméletekből indult ki, hanem az alsóbb osztály gyermekeinek szellemi szükségéből. E társaság tehát a munkás osztály szellemi és erkölcsi szükségét kielégítésére alakult; ellenben ifjabb nővére az egyháznak új tagokkal való gyarapítását tartotta mindig szem előtt.*)

A figyelmes vizsgálónak lehetetlen azonnal észre nem venni, hogy az angol egyház papsága nem egész jószántából állott be a népnevelési mozgalomba. Coacta est intrare. Áldozatból tette s cserebe viszont áldozatot kívánt a szülőktől, a tanulóktól a felekezeti tanok elsajátítása által. Hogy ennek elfogadása valóban nagy áldozat a szegény gyermekek részéről, arra a legegceletesebb példa a népoktatás állapota megvizsgálására ez előtt 12 évvel kiküldött biztosok jelentésének eme passusa:

„E vidéken (Yorkshire) sok tanító a kátét valamely oly bűvös eszközzel vagy talizmánnal tartja, mely a tanulóba, a szók értelmére való tekintet nélkül, belopja az érényt. A szók betanulását s nem az értelem vagy erkölcs mivelését tartják czélnak. Sőt mi több, az egyháziasságnak zsinórmértékévé is ezt teszik, akár értik a növendékek, akár nem. Alig van elszomorítóbb dolog, mint látnom, hogy hány jóra való ember tanítja a tantárgyak legmagasabbikát oly módszerrel, melyet az oktatás minden más teréről megvetve döbtek ki. E módszer semmit sem nyújt az értelemnek s még kevesebbet az érzelmenek és lelkiismeretnek. Legelszomorítóbb pedig e dologban az, hogy csak a szegény és az iskolának lekötözött gyermekek kénytelenek a kátét tanulni. Főként érettek kell a törvényhozásnak közbelépni és őket a lelkiismereti záradék (Conscience clause) védelme alá helyezni.“*)

Felméri Lajos.

***) Anglia s Wales népességét 22 millióra téve, kitünik, hogy mily óriási hódításokat tett e társaság a felekezeti iskolákra szemben.

*) 1868-ban történt az a sajtószertű eset, hogy midőn a közoktatásügy állapota megvizsgálására kiküldött egyik biztosnak egy angol felföldi Gram iskola clergymán igazgatója arra a kérdésre, hogy „megvannak-e a fiúk mind keresztelve“, azt felelte, hogy gyanítása szerint nincsenek, de biz ő meg sem kérdezte, hanem a kátét mindnyájoknak egyformán tanította. Reports of the Schools Inquiry Commissioners IX. köt. London, 1868, 183—4 l.

**) Ugyanott. 165 l.

VEGYESEK.

— **Jelen számunk utolsó a folyó iskolai évben. A szellem munkásai az aratás elé reménnyel és bizalommal néznek. Adjon isten áldást, szerencsét hozzá és a munka után boldog szünnapokat!**

Hathatósan kérjük hátralékos előfizetőinket, hogy tartozásaikat szíveskedjenek mielőbb törleszteni.

— **A magyar nyelvet nem bíró tanítók számára a nyári szünet alatt 6 heti póttanfolyam tartatik a következő várcsokban u. m.: Szombathely, Győr, Léva, Losonc, Sárospatak, Mármaros-Sziget, Baja, Arad, Kolozsvár, Zilah, Déva és Székelykeresztúron. A póttanfolyamon résztvevő minden tanító 70 krnyi napidijban fog részesülni. A kik az említett póttanfolyamok valamelyikén részt akarnak venni, folyamodványukat saját megyéjükbeli kir. tanfelügyelő útján azon tanfelügyelőhöz adják be, a kinek tankerületébe a póttanfolyam tartozik.**

— **Térhiány miatt kénytelenek vagyunk az „erdővidéki tanítótestület“ mult hó 12-én a Szájdoboson tartott vándorgyűlésről a beérkezett tudósítás alapján egy pár szóval emlékezni meg. A sikerült nyilvános tanítások, egy tanításra képtelenné vált tanító részére rendezett gyűtés után, mely 6 frt 40 kr eredménnyel Dr. Bartha Gyula „Leçons élémentaires de physques“ cz. francia elemi természettant ismertette. Ezután Tarcsafalvi Albert az iskolai takarékpénztárak mellett és ellen felhozható érvek felsorolása után indítványozta, hogy a vándorgyűlés mondja ki, hogy az iskolai takarékpénztárak iparos helyeken, felsőbb intézeteknél, népiskolák felsőbb osztályaiban behozhatók, de korlátolt viszonyok közt nem mondható neveléstani szempontból előnyös intézménynek. E határozati javaslatot gyűlés majdnem egyhangulag elfogadta. Felsőalálók természetesen az erdővidéki viszonyokra voltak tekintettel.**

— **Spengel K. Edén, a helybeli lutheranus elemi iskola egyik tanítóján pünkösdi első napján a téboly jelei aggasztó mérvben mutatkoztak. Reméljük, hogy a gondos kezelés alatt a beteg lélek, melyet a túlvitt szellemi munka zavart meg, újból fel fog üdülni. Gyógyulásához teljes remény van.**

— **Mákóról az iskolaszék nyilvános köszönő iratát vettük, mely Lészai Ferencz magyargócsói köztisztvisletben álló földesurnak fejezi ki köszönetét azon szíveségéért, hogy a mákói népiskola kitűnő növendékeinek két forintot volt kegyes ajándékozni. Mi a tényt örömmel említjük fel.**

— **Kozma Gyula a polgári fiu. és leányiskolák második osztálya számára az új tanterv alapján földrajzot adott ki, mely Európát és Ázsiát tárgyalja. A szöveg közé a harminczegy térkép van nyomva. A mű ára 80 kr. Azt hisszük lesz alkalmunk a könyvről tüzetesebben szólni. Addig is az érdekeltek figyelmébe ajánljuk.**

— **Kis Iantos e czim alatt Zsaskovszky Ferencz és Endre vig, komoly, üdvözlő és egyéb alkalmi dalok gyűjte-**

ményét adták ki 2., 3 és 4 gyermek szolamra. A gyűjtemény beküldött füzeté 80 darabot tartalmaz. Ára 25 kr. Szerzők neve ismertebb semhogy külön ajánlatot szükségesnek tartanánk.

— **Id. Somogyi Károly**, tasnádi ev. ref. kántortanító, jelen év május 14-én, kilencz napi rohamos betegség után elhunyt. A 67 évet élt derék férfi egyike volt Szilágymegye legjelesebb tanfőfőinek. A tanítói pályán, nehéz viszonyok között bár, de soha sem csüggedve, 51 évet töltött. E tankerületben az ő fellépésére jött létre, 1870-ben a „Szilágysági ev. ref. tanítók egylete,” mely 1873-ban „Szilágymegyei tanító-testület”-té alakult át, s melynek folyton másod-alelnöke volt. Érdemeinek elismerésül a Szilágymegyei tanító-testület, jelen évi közgyűlése alkalmával jubiláris ünnepélyt szándékozott tartani; de — fájdalom — e megtiszteltetést nem érhető meg. Beke lengjen porai fölött!

— A „félkezü remete” cz. elbeszélés, melyet Bánfi János irt, képezi az „ifjúsági és népkönyvtár” 8 füzetét. Ára 50 kr. A vállalat népszerűségnek örvend.

— **Meghívás tanítói közgyűlésre.** A „Szilágymegyei tanító-testület” jelen év július hó 6. és 7. napjain fogja megtartani évi közgyűlését Tasnádon; mely alkalommal, július 6-án a testület jubiláris ünnepélyt rendez Báthori György kis-dobai ev. ref. kántortanítónak és testületi tagnak, a tanítói rögös pályán, 50 évet meghaladott idő alatt szerzett érdemei elismerésül. Van szerencsém e közgyűlésre és a jelzett jubilaris ünnepélyre a tanító-testület összes tagjait, valamint a tanügy iránt érdeklődő közönséget tisztelettel meghívni. A testületi tagok elszállásolásáról gondoskodva lesz, s e végett az illetők jelentkezzenek t. Kiss Lajos tasnádi ev. ref. tanító urnál. Zilah, 1881. június hó 6-án. Borbóly Sámuel, tanító-testületi elnök.

— **Iskolai takarékpénztárak.** Az utolsó kimutatás óta következő új iskolai takarékpénztárak léptek életbe, u. m. Mármaros-Szigeten kezelő: Stállí Géza áll. tanító; Fehértemplomban a 3 leány iskolában kezelik: a nyocz tanítónő, Miskolczon k. Szorkó István, ugyanott leányiskolában k. Czeglédi Elekné, ugyanott izr. iskolában; Zavatkán k. Csoma György, Zerényben k. Litaveczi János; Ipolyságon k. Steringer Lipót. Van tehát most hazánkban összesen 281 isk. tak. pénztár.

— **Iskolai takarékpénztárak érdekében** Weisz Bernát kir. tanácsos következő „Felhívás”-t bocsátott ki azon néptanítókhöz, kik hazánkban az iskolai takarékpénztárakkal foglalkoznak: „Valamint a múlt évben, úgy a folyóévi iskolai tanfolyam bevégződésének közeledte alkalmából is felhívom az iskolai takarékpénztárakkal foglalkozó néptanítókat, hogy következő kérdő pontokra szerkesztett válaszaikat alólirottanak (még bérmentetlenül is) beküldeni sziveskedjenek. 1. Mi a neve és jellege az iskolának vagy osztálynak? 2. Hány tanuló jár abba? 3. Hányan vettek részt a takarékpénztári be-
tevésben? 4. Mennyi a takarékpénztári összes betét? 5. Mi a kezelő czime és neve? Eme kérdésekre adott válaszok és számadatok arra vannak hivatva, hogy az intézmény életre-

valóságáról és hazánkban fejlődéséről tanúságot tegyenek s ez által a sikeres tovább fejlődésnek rugójául szolgáljanak.

— **Nagyszerű alapítványokat** tett Farkas István pécsi ügyvéd és 1848/9. honvédtiszt, ki április 24-én életének 53-dik évében elhunyt. A végrendelet 25 pontjából csak a köz érdekeket emeljük ki. Ilyen első sorban a nemzeti muzeumnak tett hagyományok. Egy olasz iskolából származó Madonnát, Petőfi bucsúját az apai háztól Munkácsitól, egy mellképet ismeretlen szerzőtől; továbbá vándorzenészeket ábrázoló s hollandi iskolából származó képet, egy tájképet ismeretlen szerzőtől és egy politikai fogoly által szalmából szabad kézzel fekete lapra készített siremléket, mindezeket a magyar nemzeti muzeumnak hagyományozta a végrendelező. — Nagyterjedelmű szőlője a végrendelet szerint nyilvános árverésen eladandó s a befolyó pénz egyik fele örök alapítványul Ratkó-Celestin — Farkasnak nemrég elhunyt neje — ösztöndíj czime alatt a pécsi városi törvényhatóság felügyelete alá helyezendő s kamatai évenként ápr. 6-án, mint az alapító nevenapján, ösztöndíjkép adandók a pécsi gymnasiumba járó szegény, de jeles tanulóknak. A vételár másik felét Pécsen felállítandó polgári leányiskola számára Ratkó Celestin ösztöndíj czime alatt hagyta hasonló föltétellel mint az előbbi, de szegény jelestehetségű leánytanulóknak. A kijelölés mindkét esetben a tanárikart illeti. — 2000 frt alapítványt Farkas István ösztöndíj czimén azon czélból tett, hogy kamatai évenként adassanak a pécsi összes tanári karból annak, ki leg hazafiasabban nevelendi tanítványait. Ezenkívül elhunyt a magyar tudományos akadémiánál Farkas-Ratkó czimén 2000 forintot (kamatja pályázatul szolgál egy hazafias költeményre); a pesti nemzeti színház részére 1000 frtot szintén ösztöndíj; Pécsen felállítandó városi muzeum és könyvtárrészére 1000 frtot; Pécsen építendő szegények házára és lelenczházra 1000—1000 frtot; pécsi színháznak 1000 frtot; egy Pécsen építendő magyar nemzeti színházra alapul 2000 frtot; csángó magyarok betelepítésére alapítványul 2000 frtot. A még fönmaradó pénz a pécsi városi iskolák közt apró alapítványokul osztandó föl. Az elhunyt akarata végrehajtójául Simonfay János ügyvédjét s barátját bizta meg.

— **Gr. Széchényi Béla** keleti utazása. India, Japán, China, Tibet és Birma országokban. Irta Kreines Gusztáv, az expedíció tagja. 200 művészi kivitelű eredeti képpel. Ez éppoly érdekes, dústartalmú, mint valóban dúsi kiállítású műből megjelent a 2. és 3. füzet. Egy füzet ára 30 kr. Ajánljuk a t. tanítótesületek kiváló figyelmébe.

* * *

— **Nyilvános nyugtatóványok.** (Folytatás) A „Család és Iskola” árában fizettek:

1881. a) 3 frt egész évre.

117. Az áll. tanítóképezde önképzőköre Kolozsvárt.
118. Bartha Károly tan. Tatrany. 119. Losonczy László tanár N.-Körös.

Kolozsvárt, 1881. június 14-én.

a kiadó hivatal nevében:

Propper Ferencz,
tan.-testületi pénztárnok.